

Girişimciliğin Gelişim S¼reci ve Girişimcilik Açısından Kazakistan

Salih Ercan*
İsmail G¼kdeniz**

Özet: Girişimcilik faaliyet olarak çok eski tarihlere kadar gitse de girişimcilik alanında akademik çalışmalar son yıllarda artmıştır. İçinde bulunduğumuz y¼zyılda meydana gelen ekonomik, siyasal, k¼lt¼rel değişiklikler yeni girişimci anlayışını ortaya çıkarılmıştır. Girişimcilik kavramı genellikle KOBİ'leri ağrıştırırsa da g¼n¼m¼z¼n b¼y¼k işletmelerinin de ekonomik faaliyetlerine k¼¼k işletme olarak başladıkları bilinmektedir. Joseph A. Schumpeter'in ortaya attığı dinamik girişimcilik kavramı son yıllarda b¼y¼k ¼nem kazanmıştır. Tarihin hiçbir d¼neminde, iyi yetişmiş gerçek anlamda girişimcilik ruhuna sahip ve ekonomin itici g¼c¼n¼ oluşturacak bireylere olan ihtiyaç, bug¼n¼n bilgi toplumunda olduğu kadar hissedilmemiştir. Dolayısıyla girişimcilik ruhuna sahip bireyleri yetiştirecek toplumsal mekanizmaların kurulması, k¼resel başarının ¼n şartı olarak kabul edilmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında girişimcilik açısından Kazakistan, ortak k¼lt¼rel değerleri ve birçok sekt¼rde cazip yatırım imk¼nlarıyla dikkat çekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Girişimcilik, Girişimciliğin Tarihi Gelişimi, Kazakistan, Kazakistan' da girişimcilik.

Giriş

21. y¼zyıl bilgi toplumunda artık geçmişten bug¼ne değin alışılagelen kavramlar, kurallar hızla değişmekte ve hemen her alanda bilgi temeline dayanan yeni iş yapma usulleri ortaya çıkmaktadır. İşte bu sosyo-ekonomik ve k¼lt¼rel d¼n¼ř¼m içerisinde hiç kuşkusuz ki girişimcilik kavramı da değişmiştir. Artık eski atak ve tuttuğunu koparan girişimci, yerini daha sakin, bilgiye dayalı d¼ř¼nen ve yenilikçi bir anlayışa sahip girişimciye bırakmıştır.

Bilgi toplumu girişimcisi, yalnızca bilgi ve tecr¼belerini kullanarak toplumdaki ihtiyaçların tespit edilmesi ve bu gereksinimlerin bir yatırımla karşılanması ile sınırlı olan bir bakış açısını artık aşmıştır. Teknolojik ilerlemeler, insan hakla-

---

* İşletme Uzmanı
salihhercan@yahoo.com

** Kırıkkale ¼niversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fak¼ltesi, İşletme B¼l¼m¼ / KIRIKKALE
isgokdeniz@mynet.com

rının her türlü değerinde tutulması, bireysel ve kurumsal bazda algılamayı değiştirmiştir. Oluşan bu yeni algılama ve yorumlama biçimi girişimciliğe çağdaş bir boyut kazandırmıştır.

Bu amaçla önce girişimciliğin bu güne değin geçirdiği aşamalar irdelenerek, tanımı ve önemi üzerinde durulmuştur. Sonra genel olarak girişimciği engelleyen unsurlar ortaya konulmaya çalışılmıştır. En son kısımda ise Kazakistan, Türkiye'den giden girişimciler açısından ele alınmıştır. Kazakistan'da bulunan yatırımlar, mevcut iş imkânları, piyasa yapısı ve de temel göstergeler girişimcilik açısından incelenmiştir.

1. Girişimciliğin Gelişim Süreci

Girişimcilik, insanoğlunun avcılık ve toplayıcılık devrine son verip (civalı taş) neolitik dönemde üretime başlamasıyla birlikte ilk şekillerini oluşturmaya başlamıştır. Bu dönemden kısa bir süre sonra yerel olsa dahi maden devrinin başlamasıyla bu günkü anlamda olmasa bile iş yerlerinin kurulması neticesinde ticari hayat da başlamış; tunç devrinde şehir devletleri kurulmuş ve ticaret yerel olmaktan çıkıp şehirlerarasına yayılmıştır.

Yazının icadı ve tarihi devirlerin başlamasıyla, ticaret farklı bir boyut kazanarak kıtalara kadar yayılmıştır. İlk çağda Fenikeliler oluşturdukları özel girişimlerle (Demirez 2006: 1) ön Asyada koloniler kurup (Trablus, Sayda, Sur ve Kartaca) orta ve uzak doğunun mallarını Akdeniz şehirlerine taşımışlardır. Eski Yunan site devletlerinde ise, girişim ve girişimcilik pek erdemli bir iş sayılmamaktadır. Bu işin daha çok yabancılar tarafından yaptırıldığı bilinmektedir. Buna göre, tarıma önem verdikleri anlaşılmakta ve üretim kar amaçlı değil sadece toplumun ihtiyacını karşılayacak şekilde olması gerektiği vurgulanmaktadır. Bununla birlikte İyonya'lılar ise, Anadolu ile Akdeniz ve Karadeniz sahillerinde ticaret yaparak zengin olmuşlar hatta bu zenginlik onlara şehir devleti uygulaması ve dünyanın ilk demokrasisini hediye etmiştir. Bunun bir sonucu olarak özgür düşünce, bilim ve sanat gelişmiş, bu da Herodot, Hipokrat, Tukidides gibi günümüzde dahi anılan bilim adamlarının yetişmesini sağlamıştır.

Yeni yeni işletmelerin kurulup, kendi toplumlarının ihtiyaçlarının fazlasını üretmeleri neticesinde, ticaret kaçınılmaz olarak ortaya çıkmıştır. Neticesinde Anadolu'nun kıyılarında kurulan Lidyalılar kara ticaretinde gelişmiştir. Hatta bu gelişmişlik ticarete ve dünya tarihinde önemli bir buluş olan paranın icadına neden olmuştur. Lidyalılar parayla birlikte Mezopotamya'dan başlayıp Anadolu'yu geçip Akdeniz kıyılarına uzanan "Kral Yolu"nu yaparak ticarete önemli bir katkı sağlamışlardır.

Çin'de kurulan girişimlerde üretilen ürünler, İpek yolu ile Asya'yı geçerek (Çelik 2006: 468) ön Asya'ya oradan da Akdeniz'e ulaşmıştır. Zaman içerisinde bu

yol, dünyanın en önemli ticaret yollarından birisini oluşturmuştur. Özellikle yer kürenin en büyük kıtası olan Asya'da yer alması ve Kazakistan topraklarından geçmesi ise, bu çalışma açısından da ayrı bir önem taşımaktadır. İpek yolunun güvenliği ve işlerliği yol üzerindeki konaklama, nakliye, gıda ve diğer ürünleri üreten girişimlerin oluşmasına imkân sağlamıştır. Ta ki ümit Burnu keşfedilene kadar yüzyıllarca önemini koruyan bu yol, aynı zamanda denetimini sağlayan ülkelerin, devletlerin zenginlik kaynağı sayılmıştır.

Eski Roma İmparatorluğu (yaklaşık MS 200 senesine kadar) ekonomik olarak inanılması güç derecede başarı sağlamıştır. Şehirleşme, kişi başına düşen milli hâsıla, sanayi devriminden hemen önce (18. yüzyıl) Avrupa'nın en gelişmiş ülkeleri olan İngiltere ve Hollanda ile aynı seviyelerdedir. Kalıntılar gösteriyor ki, roma ekonomisi bir market ekonomisidir: Hem ürün ticareti, hem işçi marketleri, hem sermaye piyasaları günümüz ekonomilerini andırmaktadır.

Öte yandan Orta Çağ'da girişimciler büyük tarım sahaları, kale ve kamu binalarının inşası, manastır vs. dini yapıların inşası gibi feodal sistemin belirlediği projelerin yönetimini üstlenmişler ve bireysel anlamda risk almamışlardır. Orta çağ'da girişimciliğin diğer boyutu korporasyonlarla gerçekleştirilmiştir. Özellikle Avrupada korporasyonlar küçük sanayi kuruluşları (meslek kuruluşları, esnaf kuruluşları) dır. Kullanılan üretim faktörleri mal sahibi olan girişimcinindir. Girişimci de, işinin başında bulunmakta ve çalışmaktadır. Korporasyonların bir özelliği de, üreticilerle tüketiciler arasında aracı bir sınıfa yer verilmemesidir (Özgüven 1992: 30).

Hindistan ve çevresinde üretilen baharatlar, baharat yolu ile Mısır'a kadar gelmiş buradan dünyaya pazarlanmıştır. Kuzeyde Sibiryaya da daha bol olan yırtıcı hayvanların kürklerinin pazarlandığı kürk yolu ise, Sibiryaya'dan Karadeniz'e ve Avrupa'ya kadar uzanmıştır.

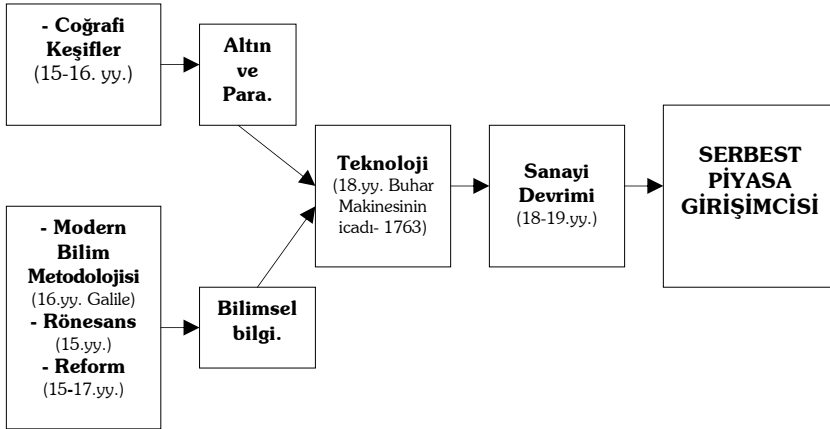
Baharat yolu ile birlikte iktisadi doktrinde yeni bir dönem olan merkantilizm görülmüştür. Merkantilizmle birlikte ülkeler sahip oldukları özel ve kamu girişimlerinin ürünlerini ihraç etmenin yollarını aramış ve karşılığında altın getirme çabasına girmişlerdir. Bu akımla birlikte büyük sanayi kuruluşları oluşmaya başlamıştır. Bu dönem, dünyada ticaretin merkezinin Akdeniz'den okyanus şehirlerine doğru kaydığı dönem olarak da bilinmektedir. Merkantilizm ilk ticari kapitalizm olarak da kabul edilmektedir.

Merkantilist yaklaşımdan sonra liberalizm, kendisini Avrupa'da hissettirmeye başlamış ve akılcılığın ön plana çıkması, rekabetin üst düzeyde yaşanması, uluslar arası ticaretin desteklenmesi özel sektör girişimciliğinin önemini hat safhada artırmıştır. Dolayısıyla girişimcilikte risk unsuru ilk kez 17. yüzyılda ortaya çıkmıştır. Çünkü bu dönemde girişimler, hükümetle sabit fiyat üzerinden imzalanan

sözleşmelerle yapılmaya başlanmıştır. Bu nedenle proje sonundaki kâr ya da zarar olasılığı, risk unsurunu da beraberinde getirmiştir. 1700'lü yıllarda ekonomist ve yazar Richard Cantillon (1680-1734) (Özgüven 1992: 68), ürün alışı fiyatının sabit olması fakat satış fiyatının belirsiz olması nedeniyle ilk kez 'girişim riski' unsurunu ortaya atmıştır (Hisrich et al. 1998: 6).

Diğer yandan 1800'lü yıllarda sanayileşmenin yaygınlaşmasının büyük tesiriyle, girişimci ve risk sermayecisi arasındaki fark belirginlik kazanmıştır. Buna Thomas Edison'un teknolojik bir yenilik geliştirmesine karşın gerekli sermayeyi çıkaramaması iyi bir örnek teşkil etmektedir (Hisrich et al. 1998: 6). Çağdaş girişimcilik ise, sanayi devrimiyle başlayan bir süreçle ortaya çıkmıştır. Sanayi devrimi iki temel unsurla hız kazanmıştır. Bunlardan ilki bilimsel bilgi, ikincisi ise coğrafi keşifler ve ticaret neticesinde oluşan sermayedir.

Kısa zamanda büyük boyutlara ulaşan bu sermaye birikimi, Newton ve Galile gibi bilim adamlarının öncülüğünde kurulmuş olan modern bilim metodolojisi ile birleşmiş (Özakpınar 1999: 88) ve geriye sadece, bu kaynakların en verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayacak sanayi devriminin gerçekleşmesi kalmıştır. Çünkü sanayi devriminden sonra önem kazanan girişimciler, modern bilim temelinde ulaşılan bilgilerden faydalanarak, büyük hacimli üretime imkan sağlayan yeni teknolojik ilerlemelere imza atmışlardır. Bu süreç Şekil 1'de görülebilir.

Şekil 1: Çağdaş Girişimciliğin Gelişim Süreci

Şekil 1'e göre Rönesans - Reform hareketleri ve modern bilim yöntemiyle bilimsel bilgi üretmeye başlayan Batı, diğer taraftan coğrafi keşiflerle ulaştığı serveti birleştirerek teknolojik ilerlemenin zeminini hazırlamıştır. Daha sonra buhar makinesinin üretim sürecine dâhil edilmesiyle sanayi devrimi başlamış ve çağdaş girişimcilik anlayışının temelleri de sanayi toplumu içerisinde atıl-

mıştır. Dolayısıyla çağdaş girişimciliğin ortaya çıkmasını sağlayan en önemli unsurların başında bilimsel bilgi gelmektedir.

Batının merkantilist dönem girişimcileri, yeni ticaret yollarıyla elde ettikleri gelirler sayesinde güçlenmişler ve bu güçlerini siyasi ve ekonomik alanlarda etkinliklerini artırmak yolunda yeni yatırımlara aktarmışlardır. Bunun sonucu olarak kazandıkları haklarla kendileri için daha elverişli bir yaşam sahası oluşturmuşlardır. İktisat bilimini bir *servet yaratma bilimi* (Özgüven 1992: 82) olarak tanımlayan Adam Smith'in "Milletlerin Servetleri" adlı kitabıyla 1776'da bugünkü anlamda Kapitalizmin temellerini atmıştır. Sanayileşmenin ilk yıllarında üretim artmış, ticaret hacmi serbestleşerek genişlemiş, katı reketin acımasız bir şekilde yaşandığı piyasa ekonomisine dönüşmüştür.

Kapitalizmin kuralları özel sektör girişimciliği açısından kayda değer bulunmuştur. Sonsuz çıkar ilişkisi bir anlamda zamanın ihtiyaçlarının da artması ile birlikte birçok iktisadi kanunun oluşmasına imkân tanımıştır.

Kapitalizmin acı kuralları ve uygulanma şekline uzun süre dayanılmamış ve alternatif model ortaya koyma çalışmalarına bilim adamları tarafından hız verilmiştir. Özellikle sosyalizm, himayecilik ve alman tarihçi okulu bunların başlarında yer almaktadır.

Daha sonraki dönemlerde serbest piyasa ekonomisine geçilmesi, girişimciliğin hız kazanması açısından önemli bir dönemeç olmuştur. Özellikle Amerika'da Taylor, Avrupa'da Fayol ve Weber'in öncülüğünde girişimcilik bilimsel temellerini oluşturmuştur. Weber, aynı zamanda sosyolojik ve ekonomik analizler yaparak da iktisadi anlamda katkıda bulunmuştur. Weber, girişimcilik açısından tarihi dönemeci iki açıdan değerlendirmektedir. Birincisi iş yeri ile evin birbirinden ayrılması, diğeri ise muhasebe kayıtlarının tutulmasıdır (Aron 1989: 369).

Serbest piyasa ekonomisinin olgunlaşmasında Avusturya okulunun katkısı oldukça büyüktür. Bu ekole bağlı iktisatçı ve siyaset bilimcilerden özellikle Friedrich August Von Hayek, serbest piyasa düzeninin felsefi anlamda savunuculuğunu üstlenmiştir. 1974'de Nobel Ekonomi ödülünü alan Hayek, merkezi ekonomik planlamanın, bireysel özgürlükleri kısıtlayacağı tezini savunmuştur. Hayek'e göre, ekonomide kararlar, bireylerin değer yargılarına ve amaçlarına göre biçimlenmektedir. Bu nedenle özgür karar vermenin önündeki tüm engeller kaldırılmalıdır (Kabaş 2007: 3)

Serbest piyasa ekonomisinin temelini oluşturan girişim hürriyeti anlayışı, modern girişimciliğin yeşermesi için gerekli ortamı da sağlamıştır. Bununla beraber, girişimcilerin serbest piyasa ekonomisinin gelişimine yaptıkları katkılar, iktisatçılar tarafından genel kabul görmektedir. "Fakat iktisat teorisinde emek, sermaye ve doğal kaynaklar yanında dördüncü üretim faktörü

olan girişimcinin önemi, hiçbir iktisatçı tarafından Joseph A. Schumpeter gibi ağırlıkla vurgulanmış değildir.” (Seyidoğlu 2002: 232).

Girişimcilik kavramın çok uzun bir tarihi geçmişe sahip olmasına karşın, yakın zamana kadar özellikle tanımlarındaki belirsizlik ve çok az sayıda çalışmaya konu olması, kavramın ekonomi bilimi tarafından yeterli rağbeti görmediğini göstermektedir. Bunun temel nedenlerinden biri, girişimcinin bir yönetici olarak düşünüldüğü ve değerlendirildiği anlayışın Adam Smith’le başlamış ve 19. yüzyılda Neo-klasiklerce de devam ettirilmiş olmasıdır. Yine klasik örgüt yaklaşımının işletmelerin kapalı mekanik yapılar olarak algılanması, risk alarak yeni iş sahaları bulma özelliğine sahip girişimcilerin atıl durumda kalmalarına yol açmıştır. 20’nci yüzyılın başlarına gelindiğinde Avusturyalı iktisatçı Joseph Schumpeter, girişimciliği yeniden yorumlayarak, kavramın bugün de geçerli olan fikri temelini atmıştır. Bununla beraber girişimciliğin ciddi bir biçimde araştırma konusu olması 1980’lerde başlayan bir süreçtir (Çetindamar 2002: 35). Bugün ise girişimcilik, ABD ve Batılı ülkelerin üniversitelerinde gittikçe artan bir ilgiyle önem kazanmaktadır (Hisrich et al. 1998: 18).

21. yüzyıl bilgi toplumunda, değişen toplumsal yapıyla birlikte, yönetim ve girişim usulleri de değişmektedir. Bunun temel nedeni, bilgi toplumunun girdisi olan bilginin, insan tarafından üretilip yönlendirilmesidir. Bu değişim insanı sosyoekonomik yapının merkezine taşımıştır. Dolayısıyla bilgi toplumu girişimcisinin kendine has özellikleri bulunmaktadır.

Girişimcilik ve ticaretin Anadolu’nun tarihinde ayrı bir önemi vardır. Anadolu’ya yazı ilk olarak Asurlu tüccarlar tarafından getirilmiştir. Bu tüccarların geldikleri pazaryerlerinde bulunan yazılardan, Anadolu’nun yazıyla tanıştığı - Kültepe tabletleri- anlaşılmaktadır (M.Ö. 2000). Asurlular, Anadolu’ya tahıl gibi ürünler satarken, Anadolu’dan özellikle kereste vb. ürünler satın almışlardır. Zamanla bu dengeler değişmiş, ticaret büyük savaşların en önemli nedeni olmuştur. Roma imparatorluğunun büyüklüğünün ve ömrünün kurmuş olduğu kolonilerle yakından alakalı olduğu bilinen bir gerçektir. Roma, Kuzey Afrika, Akdeniz ve Karadeniz’de koloniler kurmuş, buralarda insan dahil her türlü nesnenin ticaretini yaparak önemli bir gelir elde etmiştir. Türklerin, kavimler göçüne neden oluşu ve Batı Romanın yıkılışı, Akdeniz ticaretinin, Romalılardan çıkıp korsanların eline geçmesine neden olmuştur.

Anadolu’nun Türkler tarafından fethedilişi ve Akdeniz – Afrika kolonilerinin Türklerin eline geçmesi Avrupalı gemici ve tüccarları rahatsız etmiştir. Çünkü, ticaretle zenginleşen bir Ortadoğu ve Anadolu’ya karşın, ticarete gerilemeye başlayan bir Avrupa vardır. Bu durum batının doğuya hayranlığına ve doğunun mallarına göz dikmesine yani haclı seferlerine neden olmuştur. Haclı seferleriyle medeniyetler çatışmış, ticarethanelerle birlikte birikimler de yok olmuştur.

Aynı dönemde, Anadolu'da Türkiye Selçuklu medeniyetini kuran Türkler, Anadolu'yu bir ticaret merkezi yapma çalışmasını sürdürmüş, her tarafı kervansaraylarla donatmışlardır. Bu dönemin önemli girişimleri loncalardır. Bu lonca sisteminde temel iki unsurun olduğu bilinmektedir. Bunlardan birincisi ticari ahlak, diğeri ise ürünün ve müşteri ilişkilerinin kalitesidir. Anadolu Selçuklu Devleti bir taraftan girişimci diğeri taraftan da tüccarı korumak amaçlı sigorta müessesesini kurmuşlardır. Bu medeniyet de Moğolların istilasına uğrayarak büyük bir darbe yemiştir. Türk beylikleri bunu ayağa kaldırmak için iki yüzyıl uğraşmıştır.

Osmanlı devletinde de Anadolu Selçuklu devletinden bazı ilkeler devralınmıştır. Özellikle lonca teşkilatı, ahi teşkilatı olarak görev sürdürmüştür. Bu girişimcilik tarzına, padişahlar da önderlik etmiş ve benimsemişlerdir. Önemli iş yerleri kurulmuş ve ticaret merkezleri oluşturulmuştur. Osmanlı devleti İstanbul'u aldıktan sonra Karadeniz'i bir iç deniz haline getirmiş, bu Akdeniz korsanlarını ve onlardan beslenen Avrupalı kralları rahatsız etmiştir. Özellikle Akdeniz'in bütün adalarının fethedilip (Malta ve Sicilya hariç) bir Türk gölü haline gelmesiyle Avrupa Akdeniz ticaretini Türklere kaptırıp yeni arayışlar içerisine girmiş ve coğrafi keşifler başlamıştır.

Coğrafi keşifler sonucunda Akdeniz ticareti dünya ticaretindeki önemini kaybetmiş, Atlas Okyanusundaki limanlar önem kazanmaya başlamıştır. Coğrafi keşifler sadece ticaret yollarını değiştirmekle kalmamış, ticaretin mallarını da değiştirerek tarım ve hayvan ürünlerinin yerini altın ve gümüş gibi kıymetli madenlere devretmesini sağlamıştır. Coğrafi keşiflerle zenginleşen Avrupa, 18. yüzyılın ortalarında insan kol gücünün yerini makine gücüne devredecek olan sanayi inkılâbını gerçekleştirmiştir. Sanayi inkılâbıyla birlikte seri üretime geçilmiş ve insan eliyle üretilen ticaret mallarının yerini standart ürünler kapmıştır. Bu da Avrupa dışındaki ülkelerde sanayi inkılâbını gerçekleştiremeyen yerlerde özellikle Türkiye'de ticaretin ve üreticinin iflasına neden olmuştur. Ayrıca Osmanlının son döneminde azınlıklar Türklerin ticaretle uğraşmasına pek istemeyerek ve baltalayacak faaliyetlerde bulunduğu bilinmektedir.

Yukarıdaki son durumun Cumhuriyetin kurulmasından sonra da uzun süre devam ettiği görülmektedir. İlk zamanlarda, Mustafa Kemal'in önderliğinde birinci İzmir İktisat Kongresi ile girişimcilerin önü açılmış ve bütün destekler sağlanmaya çalışılmıştır. Ama uzun süre girişimcilik yapmayan Anadolu insanı, bu yaklaşımı pek anlayamamıştır. Özellikle 1933'ten sonra, devlet koruyuculuğunda bir girişimci sınıfı meydana getirilmesi yönündeki çabaların hız kazandığı bilinmektedir. 1960'lı yıllarda girişimciliğin iyileştirilmesi amacıyla bazı kanunlar çıkarılmış ve iktisadi devlet teşekkülleri kurulmuştur. Türkiye'de özel girişimcilik, 1960-1970'li yıllar arasında gelişme göste-

rebilmiştir. Öte yandan 1980'lerde serbest piyasa ekonomisine geçiş ve dünya ekonomisiyle birleşmenin sağlanması amacıyla birçok yeni düzenlemeler yapılmıştır (Müftüoğlu 2004: 65).

İlkçağlardan bugünün bilgi toplumuna kadar olan tarihi süreç içerisinde, girişimcilik anlayışındaki değişimler ve bazı bilim adamlarının görüşleri Tablo 1'de görülebilir (Hisrich et al. 1998: 6).

Tablo 1: Orta Çağdan Bilgi Toplumuna Kadar Girişimciliğin Gelişim Aşamaları

Tarihi Dönem	Bilim Adanı	Girişimcilik Hakkındaki Görüşler
İlk Çağ	-	Hayatını idame ettirmek için arayış içerisinde olan hür kimselerdir.
Orta Çağ	-	Büyük ölçekli üretim projelerinin yöneticisidir. Risk unsuru yoktur.
17. yüzyıl	-	Girişimci, hükümetle yapılan sabit fiyatlı sözleşmelerin, kâr ya da zarar riskini üstlenen kişidir.
1725	Richard Cantillon	Girişimci, sermaye sahibinden ayrı risk üstlenen kişidir.
1803	Jean Baptiste Say	Girişimcinin kazancı, sermayenin getirisinden ayrılmıştır.
1876	Francis Walker	Fon sağlayıcı ile proje sahibi girişimcinin kazançları ayrılmıştır.
1934	Joseph Schumpeter	Girişimci, yenilik yapan ve yeni teknoloji geliştiren kimsedir.
1961	David McClelland	Girişimci, faal ve ılımlı riskleri alan kimsedir.
1964	Peter Drucker	Girişimci, fırsatları en üst düzeye çıkaran kişidir.
1975	Albert Shapero	Girişimci örgütün sosyal ve ekonomik işleyişinde inisiyatif kullanan ve muhtemel başarısızlık riskini üstlenen kişidir.
1980	Karl Vesper	Girişimci ekonomist, psikolog, iş adamı ve siyasetçiler tarafından farklı algılanmaya başlamıştır.
1983	Gifford Pinchot	İç girişimci, faaliyette olan bir örgüt içerisindeki çalışan girişimcidir.
1985	Robert Hisrich	Girişimci zaman ve gayret sarf ederek farklı değerler üreten, çeşitli riskleri üstlenen ve sonunda maddi ya da manevi karşılık alan kişidir.
1995	Peter Drucker	Girişimci elindeki kaynakları düşük verimlilik alanlarından, yüksek verimlilik alanlarına aktaran ve orada tutmayı başara-bilen kişidir.
1999	Jeffrey Timmons	Girişimci çağdaş önderlikle dengelenmiş davranış ve düşünüş biçimine sahip, dürüstlük ve samimiyetle doğruların inşasını yapan kişidir.
2001	Philip A. Wickham	Girişimci belirli bir projeyi kendi girişimcilik anlayışı ile geliştiren kişidir.
2002	G. Brenkert	Girişimci piyasa ekonomisinin vazgeçilmez unsurudur.
2003	L. W. Busenitze	Ekonomik refahın oluşmasında başrol oynayan kişidir.

Kaynak: (Hisrich 1998: 6), (Çelik 2006: 468), (Özkara vd. 2006: 222), (Timmons 1999: 33).

2. Girişimcilik

2.1. Girişimciliğin Tanımı

Bugüne kadar girişimciliği ekonomik, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlarla açıklamak amacıyla bir çok tanım ortaya atılmıştır. Girişimci kelimesi, 'entre' (girmek) ve 'prendre' (almak, üstlenmek) sözcüklerinden oluşmakta ve 'birşey yapmak' anlamına gelmektedir (Öğüt 2006: 431). Kelime, ekonomik yazında ilk kez 1730'larda Fransız Richard Cantillon tarafından kullanılmıştır. John Stuart ile İngiliz yazınındaki kullanımı ise 19. yüzyıla rastlamaktadır (Çetindamar 2002: 33).

Genel olarak girişimci, gereksinimleri karşılamak amacıyla iktisadi mal-hizmet üretiminin gerçekleştirilebilmesi yönünde üretim faktörlerini bir araya getiren kişidir (Karalar 2001: 13). Klasik anlamda girişimci, bir işletmenin faaliyetlerinden kaynaklanan riski, sorumluluğu ve örgüt yönetimini üstlenen kişi olarak kabul edilmekteydi. Fakat bilgi toplumuyla birlikte, kavram yeniden tanımlanarak yenilik üreten, risk alan, fırsat yakalayan ve bunları hayata geçiren kişi olarak kabul edilmiştir. Dolayısıyla, girişimcinin değişen tanımında belirleyici unsur 'yenilik' kavramı olmuştur. Peter Drucker ise girişimciyi, sahip olduğu kaynakları düşük verimlilik alanlarından, yüksek verimlilik alanlarına yönlendiren ve orada tutmayı başarabilen kişi olarak tanımlamaktadır (Çelik 2006: 468). Girişimci aynı zamanda, gördüğü fırsatları değerlendirme yolunda kendi girişimcilik anlayışıyla stratejiler geliştiren, bu sayede değişimin öncülüğünü yapan kişidir (Özkara vd. 2006: 222).

Girişimcilik ise yenilik üretme, risk alma, fırsatları görme ve uygulamaya geçme faaliyetlerinin geneline verilen ad olarak ifade edilebilir. Schumpeter'e göre girişimciliğin dört değişik davranışsal göstergesi bulunmaktadır. Bunlar pazara yeni bir ürün ve hizmet sunmak, üretimde yeni bir yöntem geliştirmek, henüz keşfedilmemiş bir talep boşluğu yakalamak ve bir sanayi dalında yeni bir firma kurmaktır (Karasioğlu 2006: 149). Görüldüğü üzere, Schumpeter'e göre girişimcilik, yenilik yapmak anlamına gelmektedir.

Girişimcinin kim olduğunu belirlemeye yönelik yapılan tanımlarda, bazı küçük farklar olmasına rağmen, hepsinde vurgulanan ortak noktalar vardır. Bunlar yenilik yapmak, risk almak, üretim faktörlerini bir araya getirmek ve kazanç sağlamaktır (Hisrich et al. 1998: 9). Dolayısıyla girişimcilik, risk altına girmeyi, üretim faktörlerini temin edilmesini ve etkin kullanımını gerektirmektedir. Girişimcilik sermaye büyüklüğü ya da işletme ölçeğinden ziyade, fırsatları erken görebilen tetikte bir şuur ve makul riskleri almaktan çekinmeyen cesaret duygusuyla alakalı bir süreçtir.

Charles Handy'e göre girişimci, dünyadaki yanlışları ve eksikleri gören, bunları düzeltmek ve boşlukları doldurmak için yenilik yapma gayreti içerisinde

olan kişidir (Bozgeyik 2006: 2). Bu tanım girişimciliğin önemini göstermesi açısından dikkat çekicidir. Çünkü girişimciliğin, aynı zamanda bazı sorumlulukları da beraberinde getirdiği vurgulanmaktadır. Bu sorumlulukların en önemlisi, piyasa mekanizması içerisinde fark edilerek yakalanan fırsatların, üretim yatırımlarına dönüştürülmesidir. Bu sayede, ülke genelinde istihdama da katkı sağlanarak, sosyal bir sorumluluk yerine getirilmiş olmaktadır.

2.2. Girişimcilik ve Benzer Kavramlar

Bazı kavramların girişimcilikle karıştırıldığı görülmektedir. Bunlarından biri sermaye ya da sermayedar kavramıdır. Oysa girişimcilik yenilik yapmayı, sorumluluk ve risk üstlenmeyi, cesaretli olmayı, fırsatları görebilmeyi ve başarı arzusunu gerektirmektedir. Görüldüğü gibi, bu özellikler içerisinde sermaye kavramı bulunmamaktadır. Buna karşın, sermaye sahibi bir girişimci olunabileceği gibi, sermaye sahibi olunmasa da girişimci olmak mümkündür (Titiz 1994: 4).

Ayrıca girişimcilikle işveren ve patron kavramları da karıştırılmaktadır. Burada patron, bir girişimci olabileceği gibi aynı zamanda bir sermaye sahibi, işveren ya da bir yönetici durumunda da olabilir (Müftüoğlu 2004: 11-12). Sonuçta girişimcilik temel bazı özellikleri gerektirmekte ve bu özelliklere sahip olan kişi hangi meslek sınıfına dahil olursa olsun, aynı zamanda bir girişimci olarak kabul edilmektedir.

2.3. Girişimciliğin Özellikleri

Girişimciliği, diğer yönetsel alanlardan ayıran bazı özellikler bulunmaktadır. Girişimciliğin bu temel becerileri üç başlık altında Tablo 2'de verilmiştir (Hisrich et al. 1998: 20).

Tablo 2: Girişimcilik için Gerekli Olan Beceri Türleri

Teknik Beceriler	Yönetsel Beceriler	Bireysel Beceriler
Sözlü iletişim	Amaçları belirleme	İçsel Denetim
Çevresel gözlem	Karar verme	Risk alma
Teknik yönetim bilgisi	İnsan ilişkileri	Yenilik yapma
Teknoloji	Pazarlama	Değişimi yönetmek
Kişiler arası ilişki (interpersonal)	Finans	Kararlı olma
Dinleyici olma	Muhasebe	Öngörü (viyon) sahibi olma
Örgütleme	Yönetim	Değişimi tesis etmek
Şebeke kurabilme	Denetim	
Yönetim türü	Sorun çözme	
Usta (yetiştirici) olma	Girişim	
Takım oyuncusu olma	Yönetim geliştirme	

Kaynak: (Hisrich 1998: 20)

Tablo 2'de, bir girişimcinin sahip olduğu beceriler teknik, yönetsel ve bireysel olmak üzere üç ana başlık altında incelenmiştir. Teknik beceriler içerisinde

yer alan, kişiler arası ilişki son zamanlarda önem kazanan kavramlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Yönetmel beceriler, genelde bir yöneticide bulunması gereken özellikleri içerirken, bireysel beceriler içerisinde risk almak, yenilik yapmak ve değişimi yönetmek, bilgi çağı girişimcisinde öne çıkan temel belirleyicilerdir.

Girişimcilerin bazı özellikleri kısaca, makul riskleri göze almak, kararlı olmak, çok yönlü olmak, iş bitirici olmak, kendine güven duymak, eksiklerini görmek, iş konusunda titiz olmak şeklinde sıralanabilir (Müftüoğlu 2004: 19). Bunların dışında, yenilikçi olmak, vizyon sahibi olmak, başarı ihtiyacı duymak, içsel denetim yapabilmek, belirsizliklere katlanabilmek, değer oluşturmak ve dönüşümü yönlendirmekte de girişimcilik özellikleri arasında yer almaktadır (Turan 2006: 352).

2.4. Girişimciliğin Türleri

Bunun yanında girişimcilik, icra biçimi ve sahalarına göre bazı türlere ayrılmaktadır. Bunlar bağımsız girişimcilik, iç girişimcilik, kurumsal girişimcilik, yönetici girişimcilik, teknik girişimcilik, girişimci girişimciliği ve çevreci girişimcilik türleridir (Top 2006: 8). Öte yandan Timmons'a göre girişimcilik, türü ne olursa olsun, dürüstlük ve samimiyetle doğruların inşasıdır (Timmons 1999: 312).

Ayrıca küreselleşen ekonomik ortamda geleneksel üretim araçları da gittikçe önem yitirmekte ve ikincil duruma düşmektedir. Bu açıdan bakıldığında işletmelerin faaliyete geçirilmesinde önemli bir unsur olan sermayenin, kredi kurumlarının artması sonucunda artık tek başına rekabet avantajı sağlayan bir üretim faktörü olma özelliğini kaybettiği görülmektedir. Buna karşın yönetim ve girişimci yönetici unsurları, üretimde belirleyici etkenler durumuna gelmiştir (Akin 2006: 2). Benzer şekilde, girişimci önderlik kavramının da giderek önem kazandığı görülmektedir (Müftüoğlu 2004: 14). Ayrıca, bu değişim ortamında büyüme ve dinamizm sağlayan en önemli unsurun "strateji" olduğunu hatırlatmak yerinde olacaktır (Eren 2002: 8). Bugünün bilgi toplumunda girişimciliği, ekonomik sistemin temel belirleyicilerinden biri olarak değerlendirmek gerekmektedir.

Buraya kadar olan açıklamalar ışığında, günümüz girişimci önderlerini başarıya taşıyacak özellikleri toplamak gerekirse; azim, kararlılık ve çalışmak, başarıya duyulan ihtiyaç hatalardan ders almak, vizyon sahibi olmak, öncü olmak ve önderliğe istek duymak, sorumluluk sahibi olmak ve güçlü bir kişilik olarak özetlenebilir (Peker vd. 2000: 59-61, Müftüoğlu 2004: 14).

Öte yandan girişimcilerin milli ekonominin kalkınmasına yaptığı katkıları, sadece GSMH'yi arttırmasıyla sınırlamak doğru değildir. Çünkü bilgi çağında

girişimciler, aynı zamanda ekonomik ve toplumsal değişimlerin de öncülüğünü yapmaktadır (Hisrich et al. 1998: 13). Bağımsızlıktan sonra Türkiye ile Orta Asya Türk Cumhuriyetleri arasında kurulan ve devam ettirilen ilişkilerde girişimciler büyük paya sahiptirler. Özellikle Kazakistan, sahip olduğu geniş topraklar, yer altı ve yer üstü kaynaklarıyla, hem kendi vatandaşları için hem de dünya girişimcileri açısından cazip bir ülke konumuna gelmektedir.

Orta Asya Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını kazanmalarından sonra, ipek yolunun hem bir ticaret yolu hem de tarihsel ve kültürel bir değer olarak yeniden canlandırılması gündeme gelmiş, bu yol boyunca inşa edilmiş artık kullanılmayan yapıların yeni işlevler kazandırılarak korunmaları veya yaşatılmaları için çalışmalar başlatılmıştır. Bu ve benzeri yollar tarihte gerçekleştirdikleri misyonları gerçekleştirip günümüzde de girişimcilik açısından önemli bir yere sahip olacakları şüphesiz bir gerçektir.

3. Girişimcilik Açısından Kazakistan

Kazakistan, piyasa itibariyle girişimcilik açısından oldukça cazip fırsatlara sahip bir ülke konumundadır. Bağımsızlıktan sonra dünyayla bütünleşme yolunda hızla ilerleyen ülke, yabancı sermayeye de kapılarını açmıştır. Türkiye ile önemli ticari ilişkileri bulunan Kazakistan gittikçe büyüyen bir ekonomi görünümündedir. Ülke çağdaş girişimciliğin gereklerine uygun yenilik üreten, risk alan, fırsat yakalayan ve bunları hayata geçiren girişimciler için, önemli imkânlar sunmaktadır. Bu imkânları değerlendirebilmenin yolu, Schumpeter ve Timmons'un çağdaş girişimci tanımlarında vurguladıkları yenilik, dürüstlük ve samimiyetten geçmektedir.

3.1. Kazakistan Hakkında Genel Bilgiler

Türk Cumhuriyetleri arasında en büyük yüzölçümüne sahip ülke olan Kazakistan, coğrafi konum olarak 46 - 87 doğu enlemi ve 40 - 56 kuzey boyları arasında yer almaktadır. Orta Asya bozkırlarına yayılmış olan Kazakistan, SSCB'nin 1990'ların başında dağılmasıyla bağımsızlığına kavuşan Türk devletlerinden sadece bir tanesidir. Ülke, bağımsızlıktan önce SSCB'yi oluşturan 15 cumhuriyet içerisinde kapladığı alan bakımından Rusya'nın ardından ikinci sırada yer almaktaydı (Uludağ vd. 1990: 252). Yüzölçümü olarak 2.717.300 kilometrekare büyüklüğündeki bir toprak üzerine kurulmuş olan Kazakistan'ın en büyük kenti yaklaşık 1.176.000 nüfus ile Almatı'dır. Aralık 1997'de ulusal güvenlik tedbirleri kapsamında kabul edilen stratejik bir karar sonucu, başkent Almatı'dan Astana'ya taşınmıştır. Ülkenin diğer önemli kent-

leri, Çimkent, Türkistan, Taraz, Öskemen, Karaganda, Pavlador, Semey, Aktobe, Atrav olarak sıralanabilir (Yeni Avrasya Stratejileri: 6).

Nüfusu yaklaşık 15 milyon olan Kazakistan'ın resmi dili Kazak Türkçe'sidir. Ancak eski rejimin resmi dili olan ve o dönemlerde öğrenilmesi zorunlu tutulan Rusça, halkın yaklaşık %90'ı tarafından bilinmektedir. Bu dili bilmeyen %10'luk kesimin büyük bölümünü ise, yeni nesil Kazak halkı oluşturmaktadır.

Bağımsızlığın kazanılmasından çok kısa bir zaman sonra ülkede, planlı ekonomiden piyasa ekonomisine geçiş amacıyla birtakım kapsamlı çalışmalar başlamıştır. Bu çalışmalar kapsamında tekelciliğin kaldırılması, özelleştirme, borçların yeniden yapılandırılması, yüksek verimliliğin sağlanması, fiyatların serbestleştirilmesi ve vergi ıslahı konularında birçok düzenlemeler yapılmıştır. Buna ek olarak ülkede güvenlik ve değişim merkezi kurulmuş, yatırım kanunu oluşturmuş ve bankacılık sisteminde düzenlemeler yapılmıştır. Bu çalışmalar sonucunda Kazakistan'da, serbest ticaretin önündeki birçok engel kaldırılmıştır (UNESCAP 2003: 4).

3.2. Türkiye – Kazakistan Ekonomik İlişkileri

Bağımsızlığını kazandıktan sonra ilk büyük elçiliği açarak, Kazakistan'ı ilk tanıyan ülke Türkiye'dir. Türkiye tarafından atılan bu önemli adım aynı zamanda, Türkiye'den ülkeye giden girişimciler tarafından da başarıyla devam ettirilen soyo-ekonomik ilişkilerin temelini oluşturmuştur. Bugün gelinen duruma bakıldığında Kazakistan'ın, Türkiye'den Orta Asya'ya giden girişimcilerin büyük çoğunluğunu çeken ve gelecek için en büyük potansiyeli arz eden ülke konumunda olduğu görülmektedir (DEİK 2005: 12).

1990'lı yılların başından itibaren bağımsızlıklarını kazanan Türk Cumhuriyetleriyle olan ilişkiler, yeterli düzeyde olmasa da sürekli artarak devam etmektedir. Bu konuda Kazakistan özeline bakıldığında, öncelikle ikili ilişkilerin önünü açmaya yönelik birtakım anlaşmalarla, ekonomik, siyasi ve kültürel ilişkilerin hukuki zemininin hazırlandığı görülmektedir (Sayarı 2007: 5). Ortak tarih bilinci, ortak kan bağı, din bağı ve kültürel bağların sağladığı temel üzerine imzalanan çeşitli ekonomik anlaşmalarla, iki ülke arasındaki ilişkiler daha sağlam bir zemine oturtulmuştur.

Tablo 3: Türkiye ve Kazakistan Arasında İmzalanan Ekonomik Anlaşmalar

TARİH	ANLAŞMA	PROTOKOL	TOPLANTI
10.09.1997	Ticari Ekonomik Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması		
02.10.1993		Karma Ekonomik Komisyon Kurulmasına Dair protokol	
01.05.1992	Yatırımların Karşılıklı Teşvik ve Korunması Anlaşması		
15.08.1995	Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması		
22.05.2003	Uzun Vadeli Ekonomik İşbirliği Anlaşması		
08-10.09.1999			Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı (Ankara)
05-07.06.2001			Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı (Ankara)
03-04.05.2004			Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı (Ankara)
24-26.08.2006			Karma Ekonomik Komisyon Toplantısı (Astana)

Kaynak: (Yeni Avrasya Stratejileri: 28); (Milletlerarası Anlaşmalar: 2007)'den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 3'te, Türkiye ve Kazakistan arasındaki ticaretin altyapısını oluşturmak ve mevcut problemleri çözmek amacıyla imzalanan anlaşma, protokol ve toplantılar görülmektedir. Karşılıklı ilişkilerin gelişmesinde olumlu etkiye sahip olan bu tür anlaşmalar sonucunda, Türk Eximbank tarafından Kazakistan'a 2000'li yıllara doğru 240 milyon dolarlık kredi sağlanmıştır. Bu kredi ile ülkede, gıda, ilaç, tıbbi cihaz, mobilya, inşaat malzemesi, telekomünikasyon, konaklama işletmesi, deri işleme ve giyim gibi birçok sahada yatırım gerçekleştirilmiştir (Yeni Avrasya Stratejileri: 27-28).

Kazakistan'da faaliyette bulunan işletmeleri genel olarak üç kısma ayırmak mümkündür. Bunlardan ilki, yabancıların da yatırım yaptığı stratejik alanlar olarak kabul edilen enerji, çelik endüstrisi, yapı ve perakende sektörü, tütün endüstrisi ve bazı yerel üretim sahalarında yapılan girişimlerdir. İkinci kısımda, kısmi özelleştirmenin hâkim olduğu maden ve metal endüstrisindeki yerli ve yabancı büyük girişimler bulunmaktadır. Üçüncü ve son kısım girişimler

ise, gıda endüstrisi ve hafif sanayi sektöründe faaliyette bulunan şirketlerden oluşmaktadır (UNESCAP 2003: 7).

3.3. Kazakistan'daki Türkiye Kaynaklı Girişimler

Türkiye, Kazakistan'a en fazla yatırım yapan ülkeler arasında dördüncü sırada yer almaktadır. Yine Türkiye, ülkedeki en fazla sayıda şirkete sahip ülkedir. Hazine Müsteşarlığının 2005 yılı sonu verilerine bakıldığında, Kazakistan'a Türkiye kaynaklı 53 girişim tarafından, toplam 442 milyon dolarlık sermaye götürüldüğü görülmektedir. Dolayısıyla Kazakistan, Türkiye'deki girişimciler tarafından, öncelikli tercih edilen ülkelerden biri durumuna gelmiştir. 1998 yılında Rusya'da meydana gelen mali kriz, ihracattaki daralma sonucu Kazak ekonomisini ve buna bağlı olarak yabancı yatırımları olumsuz yönde etkilemişse de, ilerleyen dönemlerde Kazakistan, Türkiye'deki girişimciler için tekrar cazibe merkezi durumuna gelmiştir (DEİK 2007: 12).

Türkiye'den giden girişimciler Kazakistan'da 10.000'in üzerinde işgören istihdam etmektedir. İstihdam edilen kişilerin %14,5'i Türkiye'den giden işgörenler, %85,5'i ise, Kazak vatandaşı olan yerel işgörenlerdir. İnşaat sektörü hesaba katılmasa bu oranların, yerel çalışanlar lehine daha da değişerek, %11,1 Türkiye'den giden işgören ve %88,9 yerel işgören biçiminde oluştuğu görülmektedir. Diğer bir deyişle istihdam edilen her bir Türkiye'den giden işgörene karşılık, 8 Kazak işgören işe alınmış olmaktadır. Yine toplam istihdamın %22,7'sini inşaat firmaları, %18'ini eğitim kurumları ve %11,6'sını ticaret sektörü firmaları sağlamaktadır (Yeni Avrasya Stratejileri: 58).

Kazakistan'daki işsizlik oranları incelendiğinde, bağımsızlığın yeni kazanıldığı 1992 yılında %0,4 civarında olan işsizliğin, 1998'de %14,1'e çıktığı (DEİK 2007: 12), 2005'te %8,1 ve 2006 yılında ancak %7,8'e çekilebildiği görülmektedir. Kazakistan'da işsizlik konusunda son on beş yılda oluşan bu tablo, Türkiye'den bu ülkeye giden girişimcilerin Kazak istihdamına yaptıkları katkıları daha net biçimde ortaya koymaktadır. Bunun yanında, Kazakistan'ın petrol üretim sektöründe gerçekleşen yatırımlar, son yıllarda çok hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Ülkede risk etkenin olmasına rağmen bu yatırımların bundan sonra da artarak devam edeceği tahmin edilmektedir (IMF 2004: 5). Dolayısıyla, ülkedeki işsizlik oranlarının düşmesinde, başta Tengiz petrol bölgelerinde olmak üzere, yapılan yatırımlarla sağlanan istihdam olanakları ve başkent Astana'nın yeniden yapılandırılma süreciyle birlikte inşaat sektöründe meydana gelen iyileşmeler büyük öneme sahiptir.

Kazakistan'daki Türkiye kaynaklı girişimler, yaklaşık üçte bir oranında petrol sahasındaki yatırımlardır. Genel olarak Türkiye kaynaklı girişimlerin, petrol, telekomünikasyon, otel işletmeciliği, eğitim ve bankacılık sahalarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bunların dışında, bölgede otel, büyük alış-veriş merkezi

işletmeciliği, otomotiv ve yapı malzemeleri alanlarında da Türkiye’den giden girişimciler çok büyük yatırımlara imza atmışlardır. Kazakistan’da, yaklaşık 300 adet Türkiye kaynaklı girişim bulunmaktadır. Bunların %90’ı sadece 12 şirket tarafından gerçekleştirilmiştir. Kalan kısmı ise, KOBİ düzeyinde faaliyet gösteren girişimcilere aittir. Bu girişimlerin yaklaşık %25’i Kazak firmalarıyla ortaklık ve %5’lik kısmı da diğer yabancı yatırımlarla joint-venture türü ortaklıklar şeklinde kurulmuş işletmelerdir (DEİK 2007: 12).

3.4. Kazakistan’daki Girişim Fırsatları ve Engelleri

Kazakistan’da vergi geliri, resmi para birimi olan ‘tenge’ üzerinden hesaplanmaktadır. Ayrıca yabancı para birimlerinin konu olduğu ticari işlemler, o gün itibarıyla Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal Bankası resmi kuru üzerinden yine Tenge olarak hesaba katılmaktadır. Ülkede KDV oranı %20, gelir vergisi oranları %25 ila %35, kurumlar vergisi oranı banka ve sigorta şirketleri için %45, diğer girişimler için %30’dur. Ayrıca ithalatta gümrük vergilerinin yanında %20 oranında KDV vergisi uygulanmaktadır. Tütün, alkollü içkiler ve lüks mallar ise, ithalatta %25 ila 160 oranlarında tüketim vergisine tabi tutulmaktadır (Yeni Avrasya Stratejileri: 30). Piyasa ekonomisine uyum sürecinde olan ülkede, birbiri ardına yeni düzenlemeler yapılmakta ve buna bağlı olarak vergi oranları kısa aralıklarla değişmektedir.

Halen Kazakistan’ın birçok sektöründe Türkiye’den giden girişimciler tarafından faaliyete geçirilen işletmeler bulunmaktadır. Buna karşın, ülkenin potansiyeli dikkate alındığında bu girişimlerin talebi karşılama konusunda yetersiz kaldığı görülmektedir. Kazak devletinin açıkladığı öncelikli yatırım sahaları Tablo 4’te verilmiştir (DEİK 2007: 17).

Tablo 4: Kazakistan Devletinin Desteklediği Öncelikli Yatırım Alanları

ALTYAPI	Demiryolları, karayolları, hava limanları, deniz ve nehir limanları, köprü ve geçitler, termal santraller, elektrik hatları ve telekomünikasyon hatları.
İMALAT	Tekstil ve konfeksiyon, mobilya, tarım ürünleri işleme, gübre, balıkçılık, çocuk gıdası, şekerleme, içecek, ileri teknoloji ekipmanları, elektrikli ev aletleri, ilaç, veteriner aletleri, parfüm ve kozmetik, ileri teknoloji ile demir ve alüminyum işleme, yapı malzemeleri, atık yönetimi.
SOSYAL SEKTÖR	Sağlık, eğitim, spor, kültür, konut yapımı alanlarındaki yatırımlar.

Kaynak: (Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu 2007: 17)’den yararlanılarak hazırlanmıştır.

Tablo 4’e göre, Kazakistan piyasasına açılmak isteyen girişimciler için gıda, sabun, kozmetik, gübre, yem üretimi, deterjan tesisleri, kargo taşımacılığı, demiryolu, uydu yer istasyonu, ulaşım, telekomünikasyon, enerji, bakır çubuk, kurşun- çinko işleme, elektrik motoru, röntgen cihazı, elektrikli ev aletleri, otomotiv yan sanayi, tıbbi ilaç, ilaç malzemeleri, kağıt ve karton üretimi,

hazır giyim ve deri mamul üretimi, etilen – polietilen ve polimer film üretimi, altın ve petrol arama - çıkarma, rafineri inşası, konut ve otel inşası, inşaat malzemeleri üretimi, tarım aletleri ve makine üretimi, plastik mamul üretimi, matbaa, ambalaj malzemesi, kombina et tesisi ve konserve üretimi sahalarında uygun yatırım fırsatları bulunmaktadır. Ayrıca bu alanlarda yapılacak yatırımlar Kazakistan devleti tarafından öncelikli olarak desteklenmektedir (Sayarı 2007: 5-6, Yeni Avrasya Stratejileri: 26-27).

Kazakistan pazarında Türkiye'den gelen ürünlere güven duyulmakta; bu ürünler kaliteli olarak değerlendirilmekte ve fiyatına göre çeşitli gelir grupları tarafından rağbet görmektedir. Kazakistanlı tüketicilerin zihinlerinde var olan bu olumlu bakış açısı, değerlendirilmesi gereken bir fırsat olarak görülüp, istismarına müsaade edilmeden daha da güçlendirilmelidir.

Kazakistan Cumhuriyeti Ulusal İstatistik Merkezinin 1 Nisan 1997 tarihinde yayınladığı verilere göre, ülkede kayıtlı 1,029 girişimin 161'i Rusya, 159'u Türkiye, 90'ı Almanya, 75'i ABD, 31'i Güney Kore ve 513'ü diğer ülkelere aittir (Yeni Avrasya Stratejileri: 31). Bugün itibarıyla ülkede faaliyette bulunan girişim sayısında önemli ölçüde artış olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla Kazakistan yabancı girişimciler için çok cazip bir ülke durumuna gelmiştir.

Yabancı girişimlerin artması, Kazakistan ekonomisine olumlu olarak yansımıştır. Ülkede yüksek ihracat gelirleri ve doğrudan yabancı yatırımdaki artışların etkisiyle, 2006 yılında tenge, dolar karşısında güçlenmeyi sürdürmüştür. Bunun yanında, güçlü iç talep ve istikrarlı ihracat ile 2006 yılında %10.6'lık ekonomik büyümeye ulaşılmıştır (Asian Development Bank: 2007, ADB Outlook: 2007).

Kazakistan'da daha büyük yatırımlar yapabilmek için Türkiye'den giden girişimcilerin aşmaları gereken en önemli engel finansman sorunu olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yolda Türk Eximbank'ın çeşitli projelere kaynak aktarması ve ülke riski sigortası uygulamalarını devreye sokması, girişimcilerin pazarda daha etkin ve kalıcı faaliyetlerde bulunmalarını sağlaması açısından oldukça olumlu gelişmelerdir. Diğer taraftan, Kazakistan'ın hemen her şehrinde hava limanı ve demiryolu ağı olmasına karşın, karayolu ve demiryolu ağlarının yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Ayrıca ülkede kombine taşımacılığının da geliştirilmesi diğer bir zorunluluktur. Bu bağlamda 20 Ocak 2002 tarihinde faaliyete geçerek İstanbul - Almatı arasında konteynır taşıyan Avrasya Konteynır Treninin oldukça faydalı olduğu görülmektedir. Demiryollarının yeniden yapılandırılması için bir milyar dolarlık kaynak ile yeni bir proje başlatılmıştır (DEİK 2007: 16).

Kazakistan'daki bütün girişim imkânları ve teşviklere karşın, hemen hemen piyasanın genelinde gayri resmi uygulamalara rastlamak da mümkündür.

Burada vurgulamak gerekir ki, resmi iradenin dışında gelişen bu tarz olumsuz uygulamalar, özellikle yabancı yatırımcıları çok güç durumlarda bırakabilmektedir. Öte yandan, ticaret ve yatırım ile ilgili kararların tümünün, eski Politbüro geleneğinin bir uzantısı şeklinde hala hükümetin üst kademelerinde alınması, başta katı bürokrasi olmak üzere, birtakım sorunları da beraberinde getirebilmektedir. Bunun yanında Kazakistan Hükümeti tarafından yatırım teşviki konusunda alınan bazı kararların, valilikler tarafından uygulamaya konulmaması da önemli bir pürüz niteliğindedir. Yine gümrük vergilerindeki sık değişimler, gümrük denetim sisteminde yaşanan aksaklıklar, bankacılık sektörünün henüz gelişme aşamasında olması ve çek kullanılmaması sonucu ortaya çıkan sorunlar girişimcilik açısından dikkat edilmesi gereken diğer hususlardır (Sayarı 2007: 6, Yeni Avrasya Stratejileri: 31). Kısaca, Türkiye'den giden girişimcilerin Kazakistan'da yatırım yapma kararlarını etkileyen en önemli unsur, ekonomik ve siyasi istikrarın sürekliliğidir (Aksoy vd. 2006: 399).

Kazakistan Millî Bankası tarafından yürütülen kararlı islah çalışmaları kapsamında bankacılık sektöründe bir dizi güçlendirme ve özelleştirme uygulamalarıyla sektör kalitesi önemli ölçüde artmıştır. 1995 yılında 130 olan banka sayısı, islah çalışmaları sonucunda 2002 yılında 38'e düşmüştür (UNESCAP 2003: 8).

Kazakistan'da yabancı işgörenler için alınması gereken çalışma lisansları, bürokratik işlemlerin fazla olması ve yüksek fiyatlar gibi nedenlerden ötürü sorun olabilmektedir. Bu konuda bazı düzenlemeler yapılsa da, Kazak iş gören alt sınırının %70 oranına çekilmesi ve çalışma lisanslarının 2 yıllık olarak verilmesi nedenleriyle çeşitli sıkıntılar yaşanmaktadır (DEİK 2007: 16-17). Özellikle çalışma izin süresinin 2 yıl olması nedeniyle, Türkiye'den giden girişimciler, nitelikli iş gören ihtiyacını küresel ekonomik sistemle 1990'ların henüz başında tanışma imkânı bulan Kazak vatandaşlarından sağlamak durumunda kalmakta ve bu süreç içerisinde birçok sorunlarla karşılaşmaktadır. Nitelikli işgören temini, Türkiye'den giden girişimcilerin Kazakistan'da karşılaştığı diğer büyük ve karmaşık sorunlarla kıyaslandığında çözümü daha kolay gibi gözükse de, önemini korumaktadır.

4. Sonuç ve Öneriler

Bir kavram olarak girişimcilik değişik tanımlarıyla, algılanış biçimleriyle ve karşıladığı gereksinimlerle tarihin değişik dönemlerinde değişik işlevler üstlenmiş fakat hep var olmuştur. Öyle ki insanoğlu, tabiatla olan etkileşimi sürecinde, gerek sorunlara çözüm bulmakta ve gerekse çevreye uyum sağlama konusunda girişimcilik zihniyetinden son derece faydalanmış ve faydalanmaya devam etmektedir. Girişimciliğin bu tarihi işlevselliği, onun öneminin sürekli artmasını sağlamıştır. Girişimciler, tarihin her döneminde değişik belirsizliklerle dolu ve anlaşılması iyiden iyiye zorlaşan gelecek karşısında, hep yaşadıkları topluma farklı biçimlerde katma değer sağlamışlardır.

Gelişmekte olan ülkelerin temel sorunlarından ve aşmak zorunda oldukları engellerden biri, girişimci sayı ve niteliğindeki yetersizliktir. Özellikle son zamanlarda yaşanan hızlı değişim, ekonominin tetikleyici gücü olan girişimcilerle olan ihtiyacı açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Bugün Batılı ülkelerde, başta işsizlik olmak üzere, yaşanan birtakım ekonomik sıkıntıların, dikkatleri girişimciler üzerinde çektiği ve girişimcilik konusunda değişik incelemeler başlatıldığı görülmektedir.

Benzer şekilde az gelişmiş ekonomilerin, 21. yüzyılda sürdürülebilir bir refah seviyesine ulaşabilmeleri, girişimciliği etkin kılmalarıyla yakından ilişkilidir. Girişimciliğin, her ne kadar tüm dünyada geçerli belirleyici özellikleri bulursa da, değişik kültür alanlarında yetişen bireylerin değişik girişimcilik anlayışına sahip olduğu bilinmektedir. Bunun için ilk olarak, özellikle Doğu toplumlarının sosyo-kültürel ikliminde yetişmiş bireylerin zihinlerdeki girişimcilik algısının değişmesi gerektirmektedir. Fakat toplumsal alışkanlıkların değişmesi, uzun süren sosyolojik bir süreçtir. Bu nedenle, bilimsel veriler ışığında farklı kesimler tarafından kabul görecektir yasal düzenlemeler ve uygulamalar hayata geçirilmelidir.

Girişimciliğin ve KOBİ düzeyindeki işletmelerin ekonomik yapı üzerindeki etkilerini iyi tahlil etmiş olan gelişmiş ülkeler, girişimcilerini çeşitli yasalar, risk sermayesi ve ar-ge bütçeleri gibi birçok araçla desteklemektedir. Ayrıca girişimcilik, artık 'yenilik' kavramıyla açıklanır duruma gelmiştir. Bu nedenle girişimcilerden, yüksek bir kâr ya da ciro rakamlarından ziyade, yenilik temelinde fayda sağlamaları beklenmektedir. Başka bir ifadeyle, bilgi çağı girişimcilerinin etkinliği, yenilik temelinde meydana getirdikleri faydalarla ölçülmektedir. Burada açıkgozlülük ya da kurnazlık gibi bazı tabirlerin içini dolduracak faaliyetlerle iş yapan kimselerin, ülke ekonomisinin gelişmesinden ziyade, girişimcilik kültürünün yozlaşmasına katkı sağladıklarını belirtmek yerinde olacaktır.

Yukarıda da belirtildiği gibi girişimcilerin çalışma azmi, yatırım yapma tutkuları, başarıya arzuları ve cesaretlili olmaları, bir ülkede ekonomik istikrarın sürdürülebilir olması açısından büyük öneme sahiptir. Özellikle uluslararası girişimler, çoğu zaman girişimi yapan ve girişim yapılan ülkeleri ekonomik, sosyal ve kültürel açılardan birleştirici ve bütünleştirici bir etkiye de sahiptir. Bu açıdan Türkiye'den Kazakistan'a uzanan her girişim hamlesi aynı zamanda bir kültür köprüsü ve her bir girişimci bir kültür elçisi işlevini görmektedir. Girişimcilerin bu anlayış doğrultusunda, değişen dünya düzeni içerisinde çağdaş yönetim ve girişimcilik anlayışında meydana gelen yenilikleri yakından takip etmeleri ve yine ortak tarihi, kültürel değerler konularında bilgilerini tazelemeleri faydalı olacaktır.

Kazakistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler, ülkenin bağımsızlığını kazanmasından bu yana sürekli gelişerek devam etmiştir. Ekonomik, ticari, sosyal ve kültürel alanlardaki yakın ilişkiler, diğer Türk cumhuriyetlerine de örnek teşkil etmektedir. İki ülkenin büyük bir titizlikle temellerini attıkları ve bir çok alan-

da yürüttükleri bu ikili ilişkiler, Kazakistan devlet başkanı Nur Sultan Nazarbayev'in ilk kez 2005 yılında açıkladığı "Ortalık Asya Devletler Birliği" (Merkezi Asya Devletler Birliği) fikriyle, tarihi bir boyut kazanarak daha da önemli bir hale gelmiştir. Özellikle eğitim alanındaki ortak girişimlerle, aynı amaç etrafında birleşen vizyoner bir neslin temelleri atılmaktadır.

Kazakistan'da yatırım yapmayı düşünen girişimciler için yapılmış bazı önemli saptamalar aşağıda sıralanmıştır:

- Kazakistan son dönemlerde, girişimciler için diğer Türk Cumhuriyetlerine göre ekonomik ve siyasi istikrar, fiziki imkânlar ve ilgili yasalar bakımından daha elverişli bir ortam tesis etmeyi başarmıştır. Orta Asya'ya doğrudan yapılan yabancı yatırımların büyük kısmının bu ülkeye gitmesi bunun bir göstergesidir.
- Kazakistan'da hükümet öncülüğünde girişimciler desteklenmekte, yasalar aracılığıyla koruma ve çeşitli teşvikler sağlanmaktadır. Teşvikli bölgelere yatırım yapmak, çeşitli riskleri de ortadan kaldırmaktadır.
- Orta Asya Türk Cumhuriyetleri özellikle sanayi yatırımları için, hammadde kaynaklarının yakınlığı ve ucuz işgücü imkânı gibi maliyet düşürücü birçok fırsat barındırmaktadır. Piyasa ekonomisinin sorunsuz işlemesi için birçok yasal düzenleme ve yeni uygulamaların olduğu Kazakistan'da, girişimcilerin esnek davranmalarında yarar görülmektedir.
- Yakın tarihe kadar kendi ülkesinde nüfus bakımından azınlıkta kalan tek ülke olan Kazakistan'ın bu demografik yapısı dikkate alınmalıdır. Başka bir ifadeyle, nüfusunun yarısına yakını değişik millet ve din mensubu vatandaşlardan oluşan Kazakistan'ın bu kültürel zenginliği, özellikle pazarlama karmasının oluşturulması aşamasında dikkat edilmesi gereken önemli bir unsurdur.
- Kazakistan'da Türkiye çıkışlı ürünlere olan güven duygusu dikkate alınarak, pazara kaliteli mal ve hizmet sunulmalıdır. Çeşitli reklam ve tanıtım araçlarıyla bu algı daha da güçlendirilmeye uygundur.
- Kazakistan'da üst düzey gelir sahibi kesim ile dar gelirli kesim arasında fark oldukça büyüktür. Piyasa ise genel olarak düşük alım gücüne sahip tüketicilerden oluşmaktadır. Buna rağmen kaliteli ürünlere karşı talep vardır.

21. yüzyıl konjonktüründe başarılı olmak isteyen Türkiye'nin, Orta Asya ile yakın ilişkiler kurması bir gereklilikten öte zorunluluk haline gelmiştir. Orta Asya ile dil birliği ve din birliği olan, ortak duyguları paylaşan ve daha da önemlisi tarihi, kültürel köprülerle bağlı olan Türkiye için böyle bir eş güdümün sağlanması, çok daha kolay olarak görülmektedir. Girişimciler ise bu süreçteki temel belirleyiciler durumundadır.

Kaynaklar

- Akin, H. Bahadır (27. 02. 2006). “21. Yüzyılın Eşiğinde Küreselleşme ve Küresel İşletmeler”. www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mlk_gos.php?nt=262
- Aksoy, M. Suat ve Ferit Kula (2006). “Girişimcilerin Türk Cumhuriyetlerinde Yatırım Niyetlerini Etkileyen Faktörler: Kayserili Girişimciler Üzerine Bir Araştırma”. *Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası Girişimcilik Kongresi*. Dizi: 11. No: 86. Bışkek. 25-27 Mayıs. 399-400.
- Aron, Raymond (1989). *Sosyolojik Düşüncenin Evreleri*. Çev. Korkmaz Alemdar. Ankara: Bilgi Yay.
- Asian Development Bank (15. 08. 2007). “Despite Easing Oil Prices. Central Asia’s Growth to Remain Strong in 2007–2008”. www.adb.org/Media/Articles/2007/11666-central-asian-developments-outlooks.
- _____ (15. 08. 2007). “Outlook 2007 Kazakistan”. [www.adb.org/ Documents/ Books/ADO/2007/KAZ.pdf](http://www.adb.org/Documents/Books/ADO/2007/KAZ.pdf).
- Bozgeyik, Abdullah (27. 02. 2006). “Kriz Dönemlerinde Girişimcilik Neden Daha Önemli”. www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mlk_gos.php?nt=577.
- Çelik, Abdulhalim (2006). “Bir İstihdam Politikası Olarak Girişimcilik”. *Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası Girişimcilik Kongresi*. Dizi: 11. No: 86. Bışkek. 25-27 Mayıs. 468-469.
- Çetindamar, Dilek (2002). *Türkiye’de Girişimcilik*. İstanbul. TÜSİAD Yay.
- Deik (Şubat 2007). “Kazakistan Bülteni” Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu.
- Demirez, Murat (27. 02. 2006). “Girişimciliğin Tarihçesi”. www.girisimciliknetwork.gen.tr.
- Eren, Erol (2002). *Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası*. İstanbul: Beta Yay.
- Hisrich, Robert D. and Michael P. Peters (1998). *Entrepreneurship*. Fourth Edition. United States: The McGraw – Hill Book Co.
- Kabaş, Tolga (26.12.2007). “Yeni Avusturya Okulu”. www.ekonomist.gen.tr/v3/makale_goster.php?makid=1-35k.
- Kamar, Yalçın (1975). *Türkiye’de Sosyal Girişimler ve Sendikacılık Tarihi*. İstanbul: Mufluluk Yay.
- Kasapçı, Adnan (2005). “Yitik Değerlerimize Kısa Bir Yolculuk”. *Girişimcilere Yol Haritası*. Haz. Abdullah Bozgeyik. İstanbul: Hayat Yay.
- Karalar, Rıdvan (2001). “İşletme Kavramı”. *Genel İşletme*. Haz. Güneş N. Berberoğlu. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yay.
- Karasioğlu, Fehmi ve Haluk Duman (2006). “Gelişmekte Olan Ülkelerde Girişimcilik Kültürü ve Risk Sermayesi Üzerine Bir İnceleme”. *Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası Girişimcilik Kongresi*. Dizi: 11. No: 86. Bışkek. 25-27. Mayıs. 149-150.
- Milletlerarası Anlaşmalar (11.09.2007). rega.basbakanlik.gov.tr/eskiler/2007/03/20070312-1.htm - 64k -.
- Müftüoğlu, Tamer (2004). *Girişimcilik*. Eskişehir: Açık Öğretim Fakültesi Yay.
- Öğüt, Adem, Aslan Şendoğdu ve Nahit Yılmaz (2006). “Bilişimci Girişimci Tipolojisi Açısından Bilgi Yönetiminin İlkeleri”. *Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi*

- İ.İ.B.F. Uluslararası Girişimcilik Kongresi. Dizi: 11. No: 86. BıŖkek. 25-27 Mayıs. 431.
- Özakpınar, Yılmaz (1999). *Kültür Değişmeleri ve Batılışma Meselesi*. İstanbul: Ötüken Yay.
- Özgüven, Ali (1992). *İktisadi Düşünceler - Doktrinler ve Teoriler*. Filiz Kitabevi.
- Özkara, Belkis, Kemal Karayormuk ve Mehmet Ali Köseoğlu (2006). "Girişimcinin Son Köyü: Girişimlerin Sürekliliğinin Sorgulanması". *Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası Girişimcilik Kongresi*. Dizi: 11. No: 86. BıŖkek. 25-27 Mayıs. 222.
- Peker, Ömer ve Nihat Aytürk (2000). *Etkili Yönetim Becerileri*. Ankara: Yargı Yay.
- Rostow, W.W. (1999). *İktisadi Gelişmenin Merhaleleri*. Çev. Erol Güngör. İstanbul: Ötüken Yay.
- Sayarı, A. Ŗakir (12. 08. 2007). "Azerbaycan, Türkmenistan ve Kazakistan Pazarlarına Giriş ve Rekabet Stratejileri". www.ihracatdunyasi.com/guncel96html-45k.
- Seyidoğlu, Halil (2002). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*. İstanbul: Güzem Can Yay.
- Timmons, Jeffrey A. (1999). *New Venture Creation: Entrepreneurship For The 21st Century*. Fifth Edition. United States: The McGraw – Hill Book Co.
- Titiz, Tınaz (1994). *Girişimcilik*. Ankara: İnkılap Yay.
- Top, Seyfi (2006). *Girişimcilik Keşif Süreci*. İstanbul: Beta Yay.
- Turan, Mehmet ve Seyil Nacimudinova (2006). "Girişimcilerin Sahip Olduğu Kişiliklerin Kültürler Arası Değişim Göstermesi: Türkiye ve Kırgızistan'lı Girişimciler Üzerinde Karşılaştırılmalı Bir Araştırma". *Kırgızistan – Türkiye Manas Üniversitesi İ.İ.B.F. Uluslararası Girişimcilik Kongresi*. Dizi: 11. No: 86. BıŖkek. 25-27 Mayıs. 352.
- IMF (November 2004). "Republic of Kazakhstan: Selected Issues". *Washington, International Monetary Fund Publication Services*. Country Report No: 04 / 362.
- Uludağ, İlhan ve Vildan Serin (1990). *SSCB deki Türk Cumhuriyetlerinin Sosyo – Ekonomik Analizleri ve Türkiye ile İlişkileri*. İstanbul: İTO Yay.
- Unescap (2003). "Regional Raund Table on Foreign Direct Investment for Cental Asia: Investment Climate in Kazakhstan Country Report". *United Nations Economic and Social Commission For Asia and The Pacific*, Tajikistan. 3 – 4 April. 4-8.
- Yeni Avrasya Stratejileri (2000). "Kazak Kartalı ile Birlikte Yükselmek". Yeni Avrasya Türk Dünyası Kitap ve Kültür Merkezi. Ankara. 6-28.

The Development of Entrepreneurship and Kazakhstan from the Perspective of Entrepreneurship

Salih Ercan*
İsmail Gökdeniz**

Abstract: Although entrepreneurship dates back to old ages, academic studies on entrepreneurship have increased only very recently. The economic, political, and cultural changes of the current century have resulted in the development of new entrepreneurs. Even though entrepreneurship mostly reminds one of SMEs, it should be remembered that many of today's large firms were once small ones. The concept of dynamic entrepreneurship put forward by Joseph A. Schumpeter has gained enormous importance in recent years. Throughout history the demand for well-qualified individuals with real entrepreneurship spirit who can lead the dynamic forces of the economy has never been as high as it is now in today's information society. It can, therefore, be argued that global success depends on the establishment of social mechanisms to educate potential entrepreneurs. From this perspective, Kazakhstan draws attention as a country with shared cultural values and attractive investment opportunities in numerous sectors.

Key Words: Entrepreneurship, historical development of entrepreneurship, Kazakhstan, entrepreneurship in Kazakhstan.

---

* Business Administration expert
salihhercan@yahoo.com

** Kırıkkale University, Faculty of Economic and Administrative Sciences, Department of Business Administration / KIRIKKALE
isgokdeniz@mynet.com

Развитие предпринимательства и предпринимательство в Казахстане

Салих Эрджан*
Исмаил Гокдениз**

Резюме: Несмотря на то, что предпринимательская деятельность издавна известна, академические исследования в сфере предпринимательства начались совсем недавно. Экономические, политические, культурные изменения текущего тысячелетия привели к новому пониманию предпринимательства. Понятие предпринимательства в основном ассоциируется с понятием предприятия малого и среднего масштаба (ПМСМ), известно, что многие из сегодняшних больших предприятий начинали свою экономическую деятельность как малые предприятия. Понятие «динамическое предпринимательство», выдвинутое Джозефом А. Шумпетером, стало очень важным в последние годы. В сегодняшний информационный век как никогда востребованы квалифицированные специалисты с реальным духом предпринимательства, которые могут управлять динамическими силами экономики. Поэтому формирование общественного механизма, готовящего потенциальных предпринимателей, является важным условием глобального успеха. В данных рамках, рассматривая со стороны предпринимательского аспекта, Казахстан привлекает внимание общими культурными ценностями и заманчивыми инвестиционными возможностями в определенных областях.

Ключевые Слова: Предпринимательство, историческое развитие предпринимательства, Казахстан, предпринимательство в Казахстане.

---

* специалист менеджер.
salihhercan@yahoo.com

** университет Кырыккале, факультет экономических и административных наук, кафедра менеджмента / Кырыккале
isgokdeniz@mynet.com